

РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ БІЛЬШОВИКІВ НА ПОДІЛЛІ В РОКИ НЕПУ

У статті проаналізовано особливості реалізації соціальної політики радянської влади на Поділлі в 1921-1928 рр. На базі архівних джерел досліджено еволюцію системи заробітної плати від зрівнялівки до 17-розрядної тарифної сітки та укладення трудових договорів, особливості оплати праці працівників невиробничої сфери. Висвітлено заходи допомоги безробітним і впровадження системи соціального, зокрема і пенсійного, страхування. Розглядається роль комітетів селянської взаємодопомоги в соціальному захисті селян. Звернуто увагу на проблему проституції та боротьби з нею.

Ключові слова: заробітна плата, безробіття, страхування, пенсія, проституція.

Формування модерної української держави потребує формування ефективної соціальної політики. Однак, крім об'єктивних факторів, цьому перешкоджають міфи соціалістичного минулого, зокрема періоду нової економічної політики. Видається доцільним проаналізувати реальну картину реалізації радянської соціальної політики в зазначений період на прикладі прикордонного Поділля.

Окремі даної проблеми стали предметом вивчення О. Мельничука [1-2], О. Міхеєвої [3], А. Скоробогата [4] та інші.

Метою даної статті є, спираючись на архівні матеріали та досягнення історіографії, комплексно проаналізувати реалізацію соціальної політики більшовиків на Поділлі в 1921-1928 рр.

Важливим аргументом у боротьбі більшовиків за симпатії подолян, як і українців загалом, у процесі встановлення і зміцнення радянської влади було проведення соціальної політики в інтересах трудящих. При цьому питання продуктивності праці та якості продукції спочатку навіть не ставилися. Лише 18 квітня 1921 р. ВУЦВК з метою стимулювання зростання продуктивності праці, скорочення штатів, відсутності надурочних робіт, терміновості постачання продукції та виробітку її понад норму, індивідуальної ініціативи запровадив преміювальну систему оплати праці, преміювання за своєчасний прихід на роботу та штраф за прогул чи запізнення [5, арк. 1, 3].

Однак, через гіперінфляцію та відсутність грошей, ця система не запрацювала. Замість неї застосовувалася зрівняльна оплата праці натурою. Так, за рішенням президії Подгубраднаргоспу від 5 квітня 1922 р., до свята Паски серед його співробітників, з огляду на вкрай важке матеріальне становище, розподілили 31 пуд білого борошна 1-го ґатунку та 16 пудів 2-го [6, арк. 15, 17]. Проте така система не забезпечувала ні зростання продуктивності праці, ні зміцнення дисципліни. Тому наказом № 400-751 Уккранаргоспу від 12 травня 1922 р. запроваджувалася щомісячна заробітна плата за 17-розрядною тарифною сіткою. Для висококваліфікованих працівників та вчених спеціалістів встановлювалися надбавки понад тариф 17 розряду від 10 % до 150 % в кожному окремому випадку за поданням керівника. Зарплата мала виплачуватися двічі в місяць 10-25 числа радзнаками [6, арк. 152]. Проте відповідно до роз'яснень РНК від 15 червня 1923 р. зарплата службовця або робітника держустанови чи підприємства не могла перевищувати 6600 крб. радзнаками [7, арк. 18].

Розмір заробітної плати залежав від галузі. В найкращому становищі перебували працівники цукрової промисловості. Вони отримували зарплату відповідно до колективних договорів частково грошми, частково продуктами, вартість яких вираховувалася з окладу за поточними ринковими цінами. В квітні 1923 р. її розмір у середньому становив 206 крб. 60 коп. радзнаками. Крім того, всі робітники і службовці цукрозаводів Поділля в рахунок зарплати отримували пайки в розмірі 1,5 пуда борошна на працівника, 0,5 пуда на їдця за ціною 20 крб. 70 коп. за пуд, усього не більше трьох пудів на місяць. Додатково до цього видавалося 10 фунтів круп за ціною 58 коп./фунт на сім'ю. Інколи вони отримували як премію 40 пудів дров і 10 фунтів керосину. 5 травня 1923 р. для обслуговування робітників цукроварень було створено "Багатолавок" цукровиків, тобто об'єднання споживчих кооперативів. Крім зазначених товарів, у ньому можна було придбати цукор за 5 крб. 40 коп./фунт, сіль за 1 крб. 05 коп./фунт. Завдяки доброму матеріальному становищу настрої робітників і службовців цукрозаводів розцінювалися як задовільні [8, арк. 46; 9, арк. 21]. Проте проблемою була несвоєчасна виплата заробітної плати, що породжувало невдоволення робітників і навіть страйки, як на Корделівському цукрозаводі Вінницької округи в листопаді 1923 р. [10, арк. 43; 11, арк. 28].

На серпень 1924 р. трудові відносини 60,9 % всіх працюючих унормовувалися колективними та індивідуальними договорами. На 1 лютого 1925 р. цей показник досяг 98,25 %. Згідно з ними домінувала місячна оплата праці. Відповідно до тарифної сітки всі посади в одній господарській сфері були уніфіковані. Для I розряду оклад коливався залежно від галузі. Так, за генеральними договорами в лісовому та сільському (радгоспи) господарстві він складав у серпні 1924 р. 5 крб. 45 коп. *на місяць, а в лютому 1925 р.

* В травні 1924 р. в рамках грошової реформи 1922–1924 рр. провели обов'язковий викуп радзнаків за курсом I казначейський білет за 50 тисяч радзнаків 1923 р. або за 50 млрд. раніших років випуску [13, с.24-25].

– 6 крб. 33 коп.; за місцевими договорами в обох випадках зарплата дорівнювала 9 крб. Найвищу зарплату отримували текстильники – 15 крб. [12, арк. 44].

Працівники невиробничої сфери отримували платню переважно з місцевого бюджету. Вона залежала від категорії населеного пункту і становила в 1924/1925 р. в середньому для Вінниці 6 крб., для округових центрів і Жмеринки – 5 крб. 25 коп., для районів і сіл – 4 крб. 25 коп. Окремим категоріям працівників встановлювалися персональні оклади: “голова сільради, голова комнезаму – 12 крб., голова райвиконкому – 50 крб., начрайміліції, судді – 50 крб., вчителі – 25 крб., лікарі – 46 крб. 25 коп., фельдшери – 25 крб., агрономи – 46 крб. 25 коп.” Загалом середня зарплата на Поділлі впродовж 1924 р. дещо зростала: в січні вона становила 30,79 крб., серпні – 34,63, грудні – 34,91 крб. [12, арк. 44].

Щоб краще зрозуміти рівень зарплат, приведемо масштаб цін станом на квітень 1924 р. в Кам’янці-Подільському: пшениця/пуд – 1 крб. 25 коп., жито – 80 коп., борошно пшеничне – 3 крб. 50 коп., борошно житнє – 1 крб. 15 коп., хліб житній/фунт – 4 коп., масло вершкове – 40 коп., сало – 36 коп., цукор-рафінад – 40 коп., цукор-пісок – 28 коп., яйця/10 штук – 20 коп., сокира – 1 крб. 20 коп., відро – 2 крб. [14, арк. 243-243 зв.].

Зазначимо, що для стимулювання скорочення штатів комуністична фракція Вінницького окрвиконкому 14 січня 1925 р. запропонувала зарплату в установах, які перебувають на місцевому бюджеті, в разі економії коштів через незаповненість вакансій економію фонду зарплати розподіляти як додаткову винагороду серед відповідальних і технічних працівників із нарахуванням з розрахунку по 10 крб. за додатковим кошторисом [15, арк. 8].

Глибока криза в усіх сферах економіки супроводжувалася зростанням безробіття. На його рівень впливала не лише економічна ситуація, але й лояльність працівників. Наприклад, з метою усунення неблагонадійних і скорочення чисельності працюючих на 50 % наприкінці 1921 – початку 1922 р. на 38 працюючих цукрових заводах було проведено тотальну чистку членів союзу цукровиків (до складу цієї профспілки входили майже всі робітники та службовці цукрозаводів). За період з 15 до 31 січня 1922 р. з 6470 членів було звільнено з роботи та виключено з союзу 3358 осіб. В першу чергу звільнялися робітники, які мали землю, в другу – хто мав майно, яке давало дохід, в третю – випадкові елементи, які “прибилися до цукрозаводів під час революції”, і в четверту – порушники дисципліни [16, арк. 7; 17, арк. 8 зв., 15-15 зв.]. Для проведення цієї роботи та контролю за діяльністю старих фахівців на цукрозаводи посилалися комуністи. Лише впродовж листопада 1922 – лютого 1923 р. було відряджено 85 членів КП(б)У [18, арк. 1].

У 1923 р. в краї почали створюватися колективи та артілі безробітних загальною чисельністю 768 осіб [19, арк. 37]. На кінець 1924 р. в губернії було 64 колективи з 1201 безробітним, зокрема – з 132 підлітками [20, с. 143], а за даними Подільського губстатбюро – 70 з числом зайнятих – 1500 осіб. Громадські роботи проводилися лише у Вінниці. В середньому щодня до них залучалося майже 60 осіб. Загальна кількість безробітних у січні 1924 р. складала 9532 особи й досягла максимуму в серпні – 11601 особи. Збільшення кількості безробітних майже на 22 % в умовах поступового відновлення підприємств викликало підозру губвідділу праці, тим більше, що 50 % з них були зосереджені у Вінниці. Тому він упродовж 1924 р. неодноразово комісійно перевіряв обґрунтованість включення до списків безробітних та надання їм допомоги. Як наслідок, у жовтні офіційні показники зареєстрованих безробітних зменшилися до 8884 осіб, в грудні – до 6347, а в лютому 1925 р. – до 3725 [12, арк. 36-37; 21, арк. 128].

Крім контролю органи влади намагалися пом’якшити проблему безробіття. Зокрема, з 29 квітня по 5 травня 1924 р. було проведено двотижневик допомоги безробітним, який “дав 21951 крб. 42 коп.” [12, арк. 37; 22, арк. 87]. Зібрані кошти дозволили відкрити у Вінниці гуртожиток для безпритульних безробітних жінок на 30 осіб, а з січня 1925 р. організувати харчування в їдальні “Нарпиту” для 390 безробітних. При вартості обіду 30 коп. вони сплачували по 10 коп., страхова каса та профспілки – по 5 коп., Комітет боротьби з безробіттям (Комборбез) – 10 коп. Значна увага надавалася працевлаштуванню безробітних. Так, за період з 1 жовтня 1924 р. по 1 березня 1925 р. було “послано на роботу всього 2055, з них: чоловіків – 1807, жінок – 235, підлітків – 13, демобілізованих червоноармійців – 211. 70 % демобілізованих були влаштовані в обов’язковому для установ і підприємств порядку. Не всі на роботі втрималися” [12, арк. 36]. Така робота проводилася в округах і надалі. Зокрема, в 1928 р. Кам’янецький окрпартком звітував, що впродовж року в окрузі було створено 16 трудових колективів, якими “охоплено 800 безробітних, 99-х – перекваліфікували через курси робітників Кооптаху” [23, с. 2].

Звернімо увагу на те, що колишні співробітники радянських установ і державних підприємств були застраховані на випадок безробіття. Щомісяця вони отримували з ощадкаси у Вінниці по 5 крб. (багатосімейні – 7 крб. 50 коп.). Зокрема, в жовтні 1924 р. було здійснено 659 виплат на суму 5432 крб. 02 коп., а в лютому – 1693 на 9577 крб. 08 коп. Незастраховані демобілізовані червоноармійці отримували допомогу від Комборбезу. Крім того, щомісячно майже 600 крб. допомоги виплачувалося підліткам, яких “понад броню” розміщували до шкіл ФЗУ (фабрично-заводського учнівства). До того ж, з місцевих бюджетів, щомісячних внесків профспілок, Комборбезу, Червоного Хреста та страхової каси при відділі соціального забезпечення було створено Фонд соціальної допомоги у розмірі до 500 крб. в місяць для надання допомоги “випадковим бідуючим елементам” [12, арк. 37].

Особлива увага зверталася на допомогу підліткам. Адже вони першими потрапляли під скорочення штатів. Це зумовлювалося тим, що підприємствам було економічно не вигідно утримувати таких працівників. Оскільки, згідно з радянським законодавством, при 4-6-годинному робочому дні підліткам потрібно було платити як за 8-годинний, а тривалість відпустки складала місяць, тоді як для повнолітніх – лише два тижні. Відтак ВУЦВК, турбуючись “про підготовку майбутньої кваліфікованої робочої сили”, 17 липня 1922 р. ухвалив постанову “Про встановлення мінімального проценту робочих підлітків на підприємстві”. В ній для

підлітків 14-18 років запроваджувалася так звана "броня" у всіх галузях народного господарства. Вона передбачала, що кількість підлітків на кожному підприємстві не може бути меншою 5-14 %. Невідповідність мала бути усунута в 3-місячний термін [20, с. 9-11]. Однак під дію постанови не підпадала кустарна промисловість. Цю лакуну усунули 27 березня 1923 р. обов'язковою постановою уповноваженого Наркомату праці УСРР "Про мінімальний процент робочих підлітків у кустарній і дрібній промисловості". Постанова зобов'язувала на таких підприємствах на кожних п'ятих працюючих приймати на роботу одного підлітка, тобто встановлювалася 20-відсоткова броня. За дотриманням даної норми стежили інспекції з праці [20, с. 18-19].

Велике значення мали школи робітничої молоді – ФЗУ Станом на 1 січня 1924 р. на Поділлі в 12 ФЗУ навчалось 402 учні, зокрема у трьох металообробних школах – 102; одній залізничній школі – 53; шістьох школах цукровиків – 181; одній текстильній – 44 учні. У 1924/1925 навчальному році планували відкрити ще дві школи цукровиків та по одній сільськогосподарській та харчовиків. Праця учнів повинна була оплачуватися за 1-м розрядом тарифної сітки. Заборонялося навчання без оплати праці майбутніх робітників. Натомість, щоб зацікавити кустарів і ремісників брати учнів, постановою ВЦВК і РНК СРСР "Про пільги з промислового податку ремісникам і промисловим підприємствам, які мають учнів" від 5 вересня 1924 р. ремісників-одинаків, які навчали не менше двох учнів, звільняли від вирівнювального збору та встановлювали мінімальні розміри патенту [20, с. 50-51, 65, 114, 120-122].

Зазначимо, що ліквідація бірж праці в січні 1925 р. дезорганізувала вже налагоджену роботу з безробітними. Замість них в усіх округових містах і Жмеринці були створені посередницькі бюро на засадах самокупності. Проте вони не змогли налагодити працевлаштування безробітних нібито через відсутність робочих місць. Справжня причина полягала в тому, що підприємства і установи, не бажаючи платити цим бюро, прагнули домовлятися з безробітними без посередників. Відтак посередницькі бюро, які не отримували підтримки з місцевого бюджету, не змогли досягти самокупності. Тому губернський відділ праці вже в березні 1925 р. запропонував залишити їх лише у Вінниці та, можливо, у Кам'янці-Подільському та Проскуріві [12, арк. 38].

Звернімо увагу, що в період непу звичної для нас сьогодні пенсійної системи не було. Як дослідив А. Скоробагатко, з 1922 р. діяла система соціального страхування осіб, зайнятих найманою працею, за рахунок підприємств, на яких вони працювали. Власне державні пенсії передбачалися лише для інвалідів війни та праці [4, с. 237]. Через складну процедуру проходження медичної комісії та бюрократичні процедури число пенсіонерів було незначним. Так, в жовтні 1923 р. в Кам'янецькій окрузі отримували пенсію лише 62 особи. На ці потреби було витрачено 157 крб. 80 коп. [24, арк. 263].

Характерно, що практично відразу після запровадження таких пенсій, інструкцією Наркомату праці УСРР від 1 листопада 1923 р. інвалідів найманої праці і членів сімей, що втратили годувальника, впродовж 15 листопада до 31 грудня мали передати із відання органів соціального забезпечення до органів соціального страхування. Але, через неготовність останніх, передача затягнулася аж до початку 1925 р. [1, с. 62-63].

Поступове зростання рівня пенсій сприяло збільшенню числа пенсіонерів, але їхня кількість залишалася малою. До 1927 р. вона збільшилася в регіоні до 5257 осіб проти 3955 станом на 1 жовтня 1926 р. [1, с. 62-63].

Для того, щоб зменшити свої витрати та охопити соціальною допомогою інвалідів, відділи соцстраху до 1 липня 1923 р. організували до 30 столярних, швейних та інших майстерень для інвалідів і 6 сільськогосподарських інвалідних колоній, зокрема, зразкову колонію в с. Супрунові Вінницької округи [25, с. 294].

На селі соціальний захист незаможників покладався на комітети взаємодопомоги (КВД). Вони створювалися на підставі постанови політбюро ЦК КП(б)У від 1 липня 1921 р. "Про посилення органів соцзабезу та селянські комітети взаємодопомоги", декрету РНК УСРР від 23 грудня 1921 р. "Про комітети взаємодопомоги на селі" та інструкцій Наркомсоцзабезу [26, арк. 15; 27, с. 487]. Вони мали допомагати сім'ям червоноармійців і малозабезпеченим селянам, зокрема в проведенні весняно-польових робіт і жнив [28, арк. 98]. Станом на 1 квітня 1923 р., як зазначалося на І губернському з'їзді КВД, в краї було 93 районних комітети, 2079 – сільських. [29, арк. 81]. До 1924 р. головним джерелом коштів КВД було самообкладення – 95,6% усіх фондів коштів. З метою збору коштів проводилися тижневики та двотижневики "сільської взаємодопомоги" [30, арк. 31 зв.].

За клопотанням І Всеукраїнської наради комітетів селянської взаємодопомоги (18-20 липня 1923 р.), вони отримали в оренду від сільрад волосні насінневі ділянки та реманент для їхнього обробітку, що дало можливість мати надходження від господарської діяльності [27, с. 487]. Однак лише з 1924 р., особливо з другої половини, становище почало змінюватися. Самообкладення стало складати лише 8,1 %, відсоток від експлуатації підприємств і орного клину з 0,5 % зріс до 37,6 %, допомога від держджерел – з 0,4 % до 5,5 % [31, арк. 21].

Джерела свідчать, що й після впровадження зазначених змін обсяг наявних у комітетах взаємодопомоги ресурсів не дозволяв уповні виконувати свої функції. Тому вони як самостійні організації існували номінально й залежали від КНС. Ці організації зазвичай обслуговував один апарат, що шкодило здійсненню соціальної функції КВД. Саме тому розширений пленум губвиконкому 23 вересня 1924 р. визнав недоцільним і недопустимим об'єднання КВД і КНС в одну організацію. Він підтвердив необхідність подальшого існування комітетів взаємодопомоги як самостійних громадських організацій [24, арк. 304].

Розмежування відбулося лише після перевиборів у січні-квітні 1925 р. Наприклад, в с. Левкове Тульчинської округи КВД було створено в 1923 р. До березня 1925 р. на практиці роботою КВД керувала

президія КНС. Лише після того, як було обрано президію КВД, комісія розгорнула активну діяльність. Але й надалі відбувалася плутанина, де повноваження КВД, а де – КНС. Це зумовлювалося тим, що з 209 членів КВД 204 були одночасно членами комнезаму [32, арк. 25-25 зв].

Суттєвою соціальною проблемою післявоєнного періоду була проституція. Як зауважила, спираючись на висновок московського професора В. Броннера, О. Міхеєва, після введення непу жінки потрапили до групи ризику, оскільки зростає безробіття було в першу чергу по них. Головний контингент безробітних припадав на чорноробів, з яких 2/3 складали жінки. Серед повій, порівняно з дореволюційним часом, зросла кількість заміжніх – з 4,4 % до 17 % [3, с. 92]. Масштаби проституції викликали занепокоєння влади. Свідченням цього стало затверджене постановою ВУЦВК від 13 липня 1921 р. “Положення про боротьбу з проституцією”. В ньому наголошувалося, що боротьба з “паразитичними” верствами суспільства була одним з перших завдань радянської влади. Відтак ставилося завдання залучити до боротьби з проституцією всі радянські, партійні та профспілкові організації. Її слід було вести заходами примусу, а також усної та письмової пропаганди. Арешт рекомендувалося застосовувати у виняткових випадках. Вже 10 серпня ВУЦВК доповнив цю постанову нормою, що загальне керівництво роботою покладається на створену при ВУЦВК комісію із боротьби з проституцією в складі голови – завідувача відділу ЦК КП(б)У по роботі з жінками (жінвідділ), і членів: представників наркоматів юстиції, внутрішніх справ, охорони здоров'я, соціального забезпечення. Давалася вказівка щодо створення аналогічних комісій на місцях [33, арк. 125, 156]. Зазначимо, що, поки в центрі та в губерніях створювалися комісії, на місцях чекали конкретних вказівок щодо такої боротьби. Зокрема, начальник Кам'янецької міліції в секретній доповіді 22 серпня 1922 р., відзначаючи збільшення випадків затримання осіб, які таємно займалися проституцією, просив вказівок, що з ними робити [34, арк. 41]. Замість конкретної відповіді він і його колеги отримали інформацію про чергову нараду з цього питання. Зокрема, 31 жовтня 1921 р. об'єднане засідання 5-ї Всеукраїнської наради завідувачих губернськими жінвідділами і центральної комісії по боротьбі з проституцією, заслухавши звіт про роботу центрального комітету цієї комісії, хоч і схвалило її, проте визнало роботу комісії недостатньою. Учасники засідання попросили президію ВУЦВК звернути увагу Наркоматів на боротьбу з проституцією та необхідність включення даного питання в плани їхньої роботи [35, арк. 6]. У грудні 1922 р. при Наркоматі охорони здоров'я створили центральну раду по боротьбі з соціальними хворобами та проституцією та доручили створити такі ж комісії при відділах охорони здоров'я губвиконкомів [36, арк. 1].

На Поділлі ініціатором активізації такої боротьби став губсоцзабез. У середині лютого 1923 р. за його активного лобювання було утворено відповідну комісію. Крім того, він порушив перед губвиконкомом питання щодо відкриття будинку на 100 знедолених жінок та створення артілі [393, арк. 39]. Вже 8 травня 1923 р. питання про стан боротьби з проституцією розглянула президія губвиконкому й визнала її недостатньою. Відтак було створено комісію губвиконкому з боротьби із проституцією під головуванням завідувача губвідділу праці Торжинського [30, арк. 51]. За її вказівкою по всій губернії було проведено облави на сутенерів та підпільні будинки розпусти. Так, у Кам'янці-Подільському співробітники кримінального розшуку під час такої облави 23 липня викрили в квартирах Ночкової Марії та Щуровського Євменія “притон розпусти”. За це рішенням Подільського губерньського суду їх позбавили волі на 3 роки з конфіскацією в кожного майна на 25 крб. золотом. Крім того, вони “поражалися в правах” на 5 років [37, арк. 42-42 зв.]. Суворість вироку, на думку бюро Кам'янецького окрпарткому, значною мірою зумовлювалася тим, що повії спричинили до масового пияцтва червоноармійців і зараження 20 % з них венеричними хворобами [38, арк. 98 зв.].

Певні надії в подоланні цього соціального явища покладалися на просвітницьку роботу, свідченням чого є затвердження бюро Проскурівського окрпарткому 11 червня 1924 р. надісланих з Харкова тез лекції “Проститутка і СРСР” Лесера з поправками секретаря окрпарткому Савельєва [39, арк. 12]. З середини 1924 р. проблема проституції практично зникає з поля зору органів влади та громадськості як через певне її зменшення, так і внаслідок зосередження на боротьбі з нею виключно міліції.

Отже, соціальна політика офіційно була одним із пріоритетів радянської влади. Проте матеріальних ресурсів для її наповнення реальним змістом практично не було. Саме тому тривалість щорічної відпустки для працюючих була два тижні, а всі соціальні програми спочатку передбачали виплати натурою. Лише з 1922 р. поступово були впроваджені 17-розрядна тарифна система оплати праці та соціальне страхування. Селяни ж повинні були захищати себе самі через комітети взаємодопомоги.

Джерела та література

1. Мельничук О. А. Організація пенсійного страхування на Поділлі у 1920-х рр. / О. А. Мельничук // Наук. записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія: зб. наук. праць / За заг. ред. проф. П. С. Григорчука – Вінниця, 2009. – Вип. 19. – С. 61-65.
2. Мельничук О. А. Організація соціального страхування на Поділлі у 1920-ті рр. XX ст. / О. А. Мельничук, О. Ф. Мельничук. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. Матеріали XXII наук. іст.-краєзн. конфер. – Вінниця: О. Власюк, 2009. – С. 364-371.
3. Міхеєва О. Становлення та функціонування правоохоронних органів УСРР (1921–1928 рр.): історичні аспекти: монографія / Оксана Міхеєва – Донецьк: Східний видавничий дім, 2011. – 454 с.
4. Скоробагатько А. В. Розвиток законодавства про пенсійне забезпечення у період непу / А. В. Скоробагатько // Часопис Хмельницького ун-ту управління та права “Університетські наукові записки”. – 2012. – № 3 (43). – С. 236-242.
5. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 1, оп. 2, спр. 414.
6. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО). – Ф.Р. 925, оп. 2, спр. 806.
7. ЦДАВО України. – Ф. 2, оп. 2, спр. 604.
8. ДАВО. – Ф.Р. 925, оп. 8, спр. 68.
9. ДАВО. – Ф.П. 1, оп. 1, спр. 529.

10. ДАВО. – Ф.П. 1, оп. 1, спр. 56.
11. ДАВО. – Ф.П. 1, оп. 1, спр. 492.
12. ДАВО. – Ф.П. 1, оп. 1, спр. 242.
13. Носань Н. С. Підготовка до завершення грошової реформи 1922 рр. в УСРР – заміна радзнака казначейським карбованцем / Н. С. Носань // Наукові праці: Науково-метод. журнал. Історичні науки. – Миколаїв, 2009. – Т. 94. – Вип. 81– С. 23–28.
14. Державний архів Хмельницької області (далі – ДАХМО). – Ф.Р. 337, оп. 1, спр. 345.
15. ДАВО. – Ф.Р. 595, оп. 9, спр. 5.
16. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 1, оп. 20, спр. 1175.
17. ДАВО. – Ф.П. 1, оп. 1, спр. 55.
18. ДАВО. – Ф.П. 1, оп. 1, спр. Спр. 40.
19. ДАВО. – Ф.П. 1, оп. 1, спр. 442.
20. Скарубский М. Законы о труде рабочей молодежи / М. Скарубский, Н. Коптев, П. Черновол / Под ред. и предисловием Е. Г. Горбачева – Х.: Из-во "Пролетарий", 1925. – 152 с.
21. ДАВО. – Ф.П. 1, оп. 1, спр. 235.
22. ДАВО. – Ф.Р. 925, оп. 1, спр. 2.
23. VIII Оружна партконференція Кам'янецьчини. Звіт Кам'янецького окрпарткому. Доповідь секретаря ОПК т. Панасенка // Червоний кордон. – 1928. – № 143 (519). – 16 груд. – С.1-5.
24. ДАХМО. – Ф.Р. 337, оп. 1, спр. 4.
25. Поділля в період відбудови народного господарства (1921–1925 рр.): Збірник док. і мат-лів / [Ред. кол.: І. О. Пшук (відпов. ред.), А. Г. Бабенко, С. Я. Вініковецький та інш.]. – Вінниця, 1957. – 560 с.
26. ДАВО. – Ф.Р. 925, оп. 1, спр. 126.
27. Мовчан О. М. Комітети селянської взаємодопомоги / О. М. Мовчан. // Енциклопедія історії України: – Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наук. думка, 2007. – с. 487.
28. ДАВО. – Ф.Р. 925, оп. 1, спр. 142.
29. ДАВО. – Ф.Р. 925, оп. 2, спр. 1230.
30. ДАХМО. – Ф.Р. 337, оп. 1, спр. 8.
31. ЦДАГО України. – Ф. 1, оп. 20, спр. 2062.
32. ЦДАГО України. – Ф. 1, оп. 20, спр. 1033.
33. ЦДАВО України. – Ф. 1, оп. 2, спр. 364.
34. ДАХМО. – Ф.Р. 336, оп. 1, спр. 6.
35. ЦДАВО України. – Ф. 1, оп. 2, спр. 122.
36. ЦДАВО України. – Ф. 342, оп. 1, спр. 1238.
37. ДАХМО. – Ф.Р. 337, оп. 1, спр. 142.
38. ДАХМО. – Ф.П. 3, оп. 1, спр. 23.
39. ДАХМО. – Ф.П. 301, оп. 1, спр. 7.

Oliynyk M. Implementation of Bilshovyks' Social Policy in Podillya Region during NEP

This article analyses the characteristics of the Soviet social policy implementation in Podillya region during 1921-1928. It explores, on the basis of archive sources the evolution of work pay from equalization to 17-grades tariff system and labour contracts, and specifics of remuneration for non-industrial workers. It studies the unemployment support measures and introduction of social, and in particular of pension insurance. It considers the role of the peasant mutual aid committees in social protection of peasants. It also touches upon the problem of prostitution and measures to eradicate it.

Key words: *work pay, unemployment, insurance, pension, prostitution.*